

Het Brabants Buitenmuseum

realisatieplan Out Herlaer

Het Brabants Buitenmuseum **realisatieplan Out Herlaer**

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer - voorwoord

Van een Cultuurlandschap naar een landschap voor Natuur en Cultuur

Nergens in Nederland is zo'n markante overgang van een middelgrote, oude cultuurstad naar een rijk geschakeerd cultuurlandschap als ten zuiden van 's-Hertogenbosch. Vanaf de Zuidwal loop je zo het oude polderlandschap van het Bossche Broek in en van daaruit naar de landgoederen Pettelaer, Sterrenbosch en Haanwijk die geflankeerd worden door het fraaie Dommeldal. Dit oude cultuurlandschap vormt ook de schakel van 's-Hertogenbosch met het Groene Woud, het Nationaal Landschap in de kern van Noord-Brabant en het groene hart van Brabant-Stad. Initiatieven als de Stichting De Groene Vesting en de Hertogboeren spelen hierop in.

Sinds 2013 vormen Het Noordbrabants Museum en het Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch, het Museumkwartier 's-Hertogenbosch. Daarmee manifesteert de stad zich als kunst- en cultuurstad van allure. Het uitbouwen van de relatie van de stad met het oude cultuurlandschap ten zuiden ervan rondom het thema kunst en cultuur zou deze allure nog kunnen versterken en zou ook een authentieke economische drager kunnen vormen voor de historische gebouwen die zich op de landgoederen bevinden.

Het Brabants Landschap en de Stichting Adriaans hebben daar al een begin mee gemaakt door de opening van de "Artists in Residence Sterrenbosch", bij de kunst-boerderij Adriaans, eveneens in 2013. In deze bijzondere werkplaats in een verbouwde kippenschuur mogen kunstenaars werken en verblijven en die vervolgens de kans krijgen te exposeren in Het Noordbrabants Museum. Op Landgoed Haanwijk is een wederopbouwschuur verbouwd. Dit is de plek geworden waar Museum Romeins Halder lokale Romeinse

vondsten ten toonstelt. Een culturele bestemming met een zekere mate van publieke toegankelijkheid zou een juiste bestemming zijn voor Out Herlaer en Haanwijk.

De cultuurhistorische kwaliteit van de landgoederen Haanwijk, Pettelaer, Sterrenbosch, Out Herlaer en de reeds genomen initiatieven bieden een unieke kans de relatie met de historische kunst- en cultuurstad 's-Hertogenbosch verder uit te bouwen. Met relatief geringe investeringen kan hier een "Bossche Buitenplaats" ontstaan die een belangrijke versterking is van het kunst- en cultuurkarakter dat de stad al heeft. Ook de historische vaarverbinding van 's-Hertogenbosch met Haanwijk via de Dommel, die reeds aarzelend weer wordt gebruikt, kan daarbij een belangrijke rol spelen. Daarbij kan gedacht worden aan een aanlegplaats bij het historische veerhuis "Het Vaantje". Bij Out Herlaer is reeds een bescheiden aanlegplaats.

Het is daarvoor noodzakelijk dat betrokken partijen, kunstliefhebbers en –verzamelaars, de handen ineen slaan om te komen tot een gelijkluidende ontwikkelingsvisie. Er is politiek en bestuurlijk commitment en een gedeeld enthousiasme om 's-Hertogenbosch als landschappelijk en kunsticoon op de kaart te zetten.

Met grote vastberadenheid en topprioriteit werken Brabants Landschap en Het Noordbrabants Museum aan realisatie van dit toonaangevende project, bestaande uit de drie deelprojecten 'Herstel robuust moeraslandschap' (1), 'Kwaliteitsverbetering cultuurhistorisch landschap' (2) en 'Ontwikkeling en inrichting kunstbeleving' (3). Verschillende partijen zijn bereid eigen middelen, kennis en capaciteit in het project te investeren. Daarnaast worden diverse fondsen en het bedrijfsleven benaderd voor een sponsorbijdrage.

Nieuw is dat twee zo verschillende organisaties als Brabants Landschap en Het Noordbrabants Museum hun krachten bundelen. Met de ervaring van Brabants Landschap op het gebied van het behoud van natuur, landschap en erfgoed en die van Het Noordbrabants Museum op het gebied van kunst, publieksbereik en educatie kunnen wij een plaats creëren die velen inspireert en trots maakt. Met de beoogde invulling van Out Herlaer kunnen wij dit bijzondere natuurgebied en het cultuurhistorische erfgoed behouden en inzetten als inspiratieplek. Na de aankoop voeren we een groot natuurherstelproject uit waarbij we ruim 200 hectare natuur langs de Dommel vernatten. Een in deze puzzel nog ontbrekend stuk is 'Out Herlaer', een bijzondere boerderij met omliggende landerijen. Verwerving hiervan zorgt ervoor dat Haanwijk, Sterrenbosch en Out Herlaer als één geheel kan worden beheerd en ingericht waardoor de natuurwaarden (en belevingswaarde) aanzienlijk zullen toenemen.

Dit projectgebied maakt onderdeel uit van de het Natuurnetwerk Brabant en (Nationaal landschap) Het Groene Woud. De voorgestelde ontwikkeling maakt het mogelijk om stad en land op een natuurlijke en organische manier met elkaar te verbinden. In samenwerking met Waterschap de Dommel zullen diverse maatregelen worden genomen om het hydrologisch systeem weer op orde te brengen. De gebouwen op de diverse landgoederen gaan we herstellen, opwaarderen en toegankelijk maken, om het erfgoed maar ook kunst te tonen. De commissaris van de Koning, Wim van de Donk heeft de eerste steenlegging in juni 2015 gedaan ter start van de restauratie van de historische muur en tuin bij Haanwijk. Voor de inrichting van het kunstlandschap worden sculpturen gekocht, geleend of in opdracht geproduceerd, variërend van moderne beeldhouwwerken tot installaties en 'land

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer - voorwoord

art'. Op langere termijn (10 jaar) moet dit uitgroeien tot een collectie die ook internationaal tot de verbeelding spreekt. Daarnaast biedt het landschap plaats aan educatieve ruimten (over de bijzondere flora en fauna in het gebied, over de Romeinen en over de linie 1629) en een sculptuurspeeltuin voor de jongste gasten. In samenwerking met scholen worden educatieve programma's opgezet die passen in hun curriculum. Vrijwilligers (o.a. Museum Romeins Halder en Natuurwerkgroep Gestel) worden getraind in educatie en beheer van het terrein. Vanaf het centrum van de stad is het gebied per fiets, te voet of per boot te bereiken. Voor de automobilist zijn (goed bereikbaar vanaf de A2) aan de randen parkeerfaciliteiten beschikbaar zoals nabij Kasteel Maurick. Gerichte promotie wordt ingezet om het gebied onder de aandacht te brengen van natuur- en cultuurliefhebbers, gezinnen en scholen. Op termijn verwachten wij internationale bekendheid en 35.000 bezoekers per jaar.

Natuurlijk kent het project ook risico's. Voor sommige natuurliefhebbers zal het wettelijk zijn dat een uniek stuk natuur in combinatie met kunst wordt ontsloten. Het project bestaat uit vele onderdelen die in combinatie met elkaar een grote meerwaarde hebben. Daarmee telt het ook veel stakeholders die op één lijn moeten blijven (zoals de provincie Noord-Brabant, lokale grondeigenaren, de gemeenten Sint-Michielsgestel, Vught en 's-Hertogenbosch, museum Romeins Halder, de Stichting Leon Adriaans en de exploitanten van Huis Haanwijk en Kasteel Maurick). Goede afspraken zullen kritische succesfactoren zijn. Tegelijkertijd is deze onderlinge samenwerking in dit project ook een bron van inspiratie voor de initiatiefnemers.

Jan Baan, directeur Brabants Landschap

Charles de Mooij, directeur Het Noordbrabants Museum

1. Ruimtelijke kwaliteit

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer

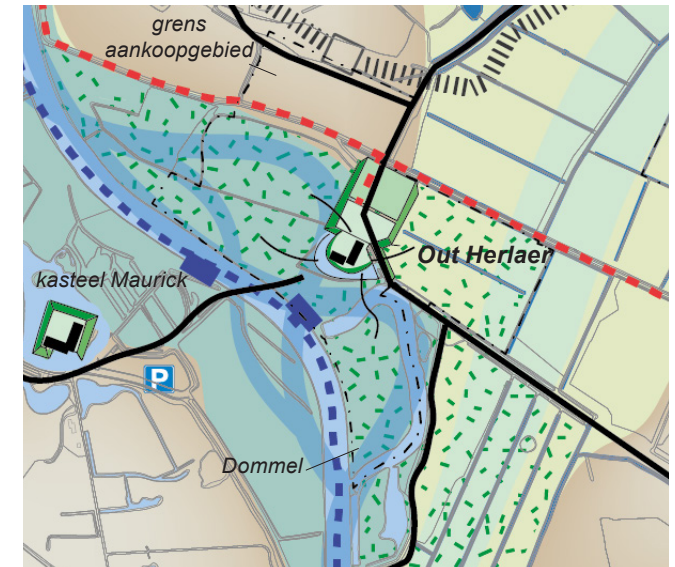
Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer

Out Herlaer met omgeving vormt de kern van de aankoop. Het is het ontbrekende puzzelstuk in de eigendommen van Brabants Landschap. Het is een belangrijke plek in de cultuurhistorie, de ontwikkeling van natuur en het klimaatbestendig maken van het landschap. Daarnaast ligt het op een fantastische plek in het wandel-, fiets- en vaar netwerk, bereikbaar vanuit het landelijk en stedelijk gebied. Out Herlaer wordt dan ook een prominente plek in het gebied; een buitenmuseum in een waardevol museaal landschap. Een plek waar mensen samenkomen, kennis en inspiratie kunnen opdoen en kunnen genieten van natuur, landschap cultuurhistorie en beeldende kunst.

Out Herlaer is niet vergelijkbaar met andere projecten, maar is geïnspireerd op Chateau la Coste, Frankrijk, Storm King, VS en Gibbs Farm, Nieuw Zeeland. Projecten waar kunst en landschap een symbiose aangaan. Geen gewoon beeldenpark, maar een plek waar de beeldende kunst gerelateerd is aan dit specifieke Dommeland-schap en iets vertelt over de natuur, de cultuurhistorie en het klimaatbestendig maken van het landschap.

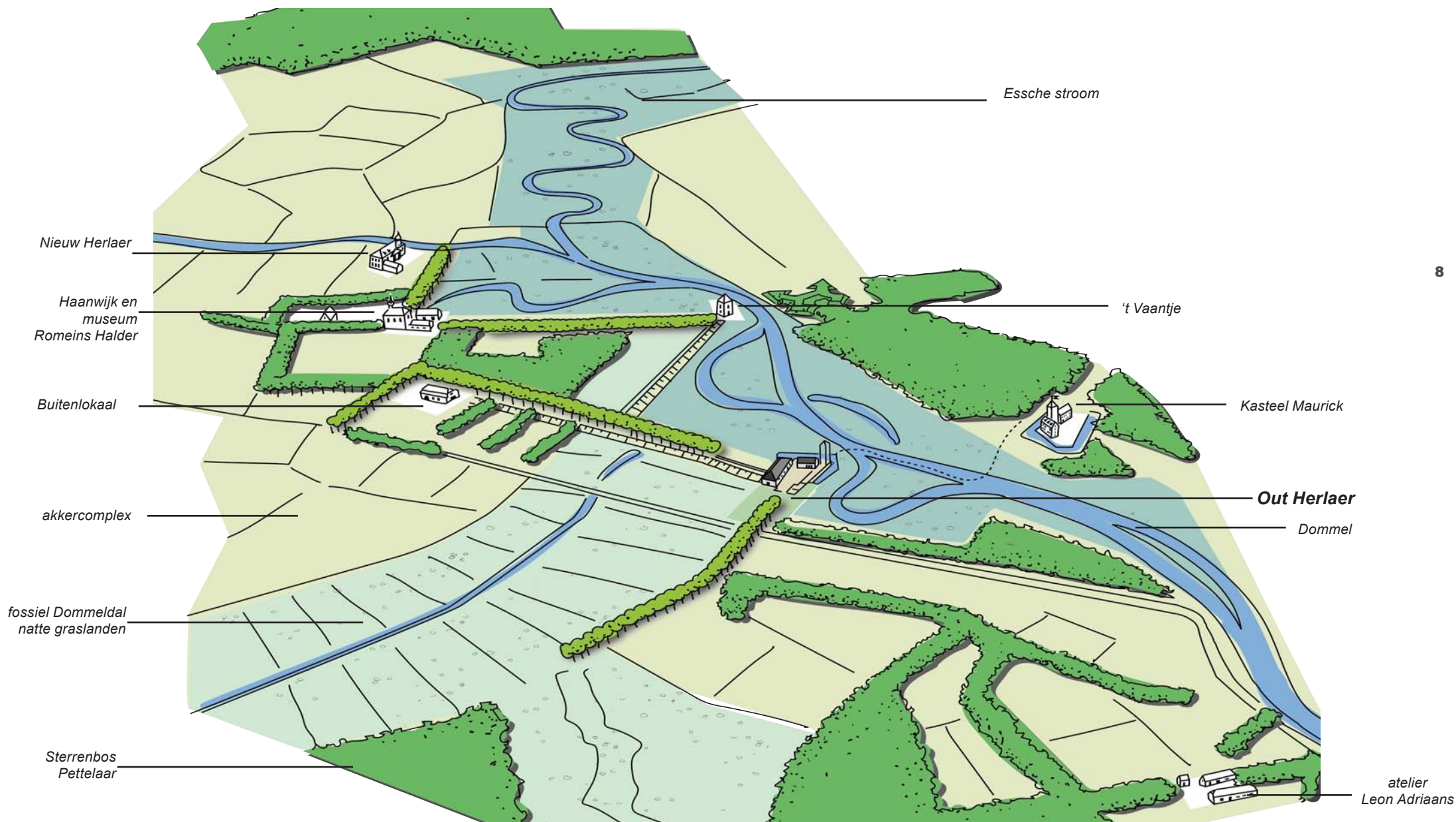
Vanuit Out Herlaer worden verschillende landschappelijke eenheden ontsloten die samenhangen met de historie en natuurdoeltypen; het levende Dommeldal, het fossiele Dommeldal, de akkers en moeras- en droge bossen.

Kortom, rond Out Herlaer komen cultuurhistorie, natuur en klimaatadaptatie samen. Beeldende kunst is hierbij een middel om dit over te dragen op het publiek.

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer - een museaal landschap

8

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer - een museaal landschap

Het museale landschap Out Herlaer herbergt veel verhalen over het verleden, maar we willen ook naar de toekomst kijken. Het totale landschap is een uniek voorbeeld van een kleinschalig Oud Hoevelandschap waar de structuur is bepaald door de Dommel. Door de nieuwe aankopen kunnen we de ruimtelijke structuur en het Natuurnetwerk Brabant compleet maken.

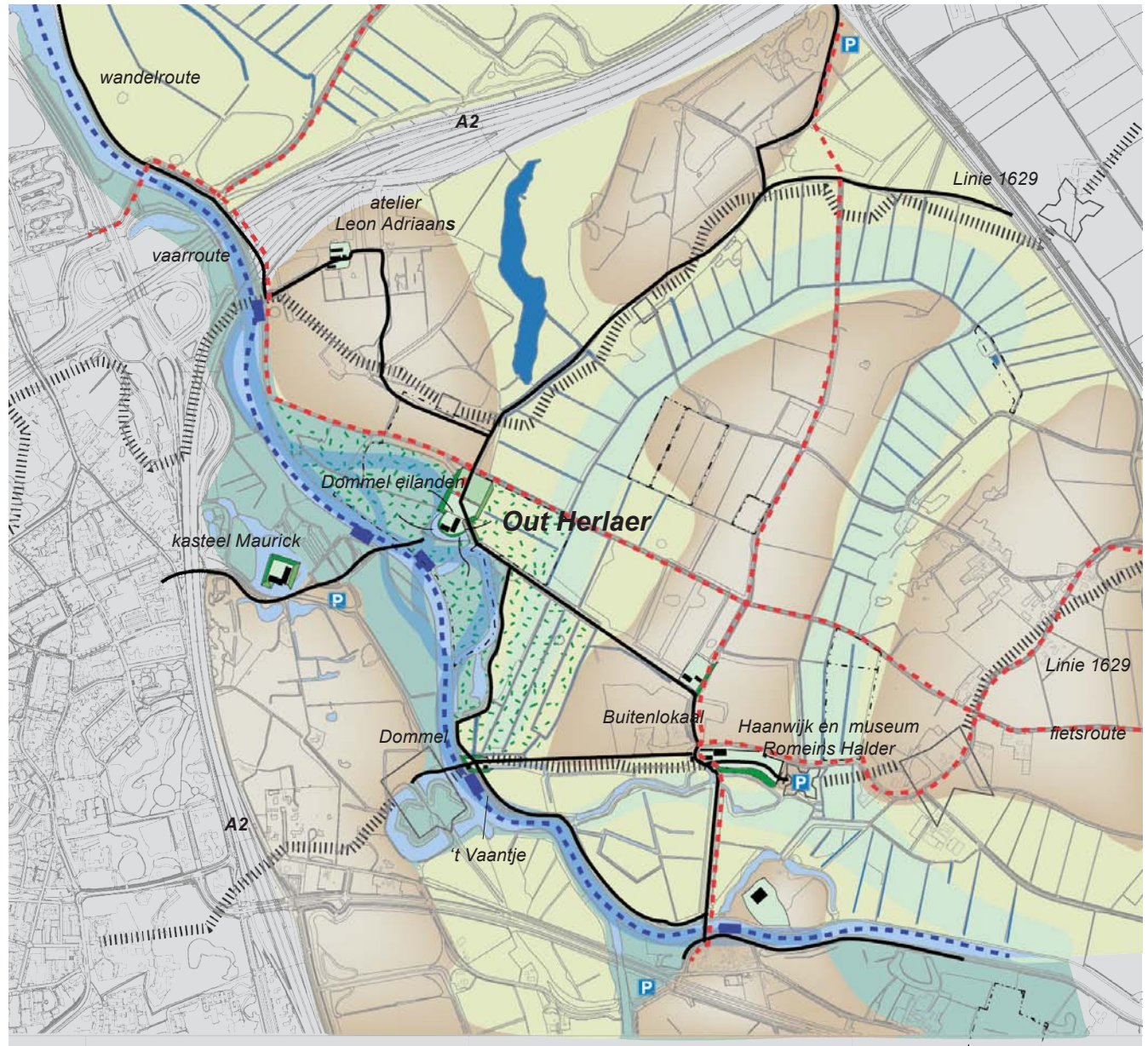
Het geeft ons de kans een landschap te ontwikkelen waar de bever en de das zich thuis voelen; kleinschalige afwisseling, nat en droog met bijzondere plantensoorten.

Een landschap met een levende Dommel die kan overstromen en meanderen. Een fossiel Dommeldal met natte hooien en graslanden. Hoge (kruidenrijke) akkercomplexen met struwelen, bossages en singels.

Een landschap waar voor de omwonenden en recreanten veel te beleven is; een museaal landschap met kastelen, buitens en boerderijen. Een buitenmuseum op korte afstand van Den Bosch, waar natuur, cultuurhistorie en kunst samen komen.

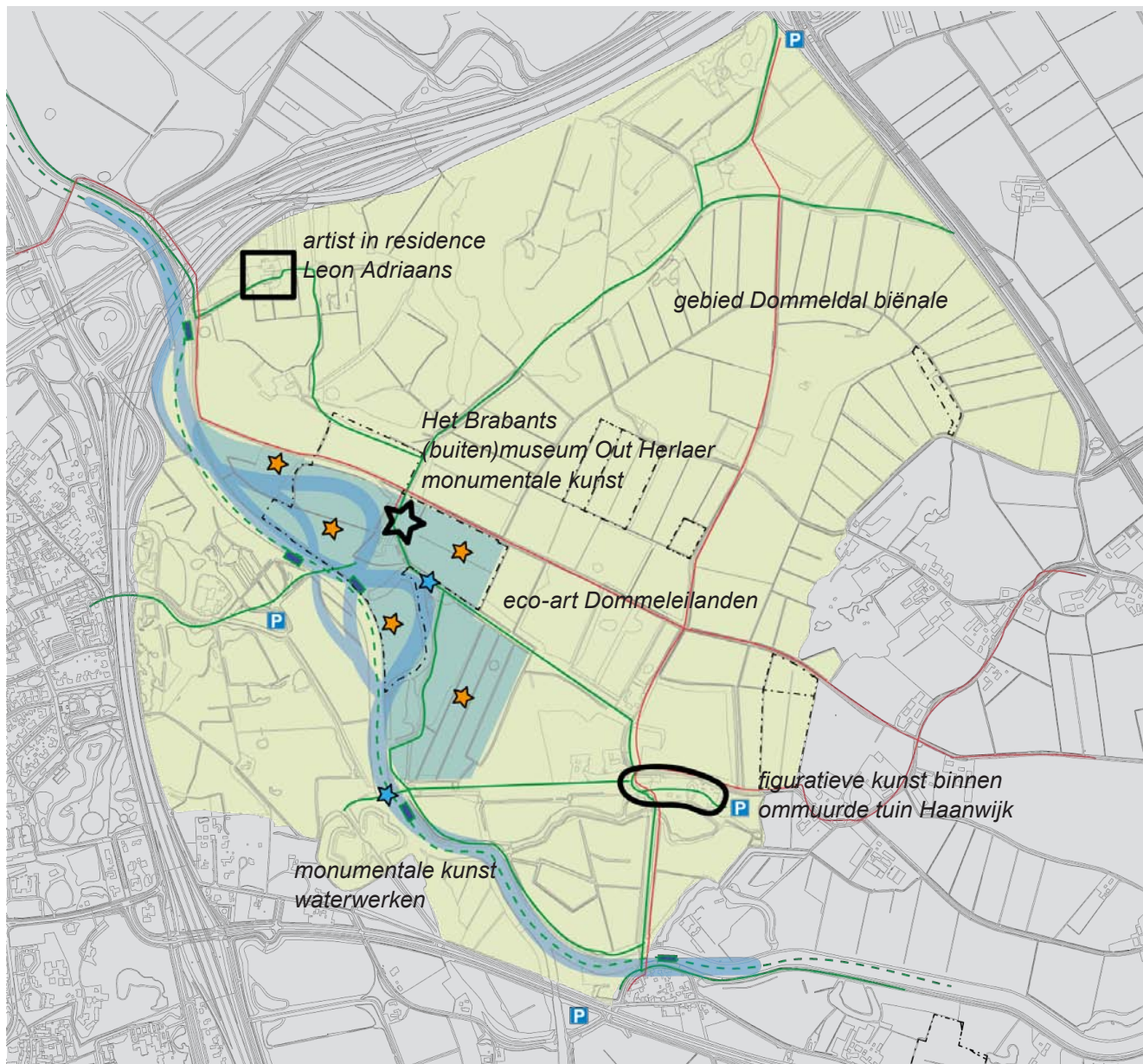
Een museaal landschap dooraderd door een netwerk van paden met aan de randen parkeerplaatsen. Hier stap je over op de fiets of start je met een heerlijke wandeling. Bij kasteel Maurick steek je met een voetveer over naar Out Herlaer. Kasteel Maurick en theetuin Haanwijk zijn twee plekken waar je ook wat kunt eten en drinken.

Een bijzondere ervaring is de vaartocht met Stichting Vestingfietsen vanuit de binnenstad van Den Bosch over de Dommel. Op verschillende plaatsen, en natuurlijk bij het bestaande haventje van Buitenmuseum Out Herlaer, kun je aan land. Vandaaruit kun je het landschap en zijn historie al wandelend verder ontdekken.

structuurplan

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer - beeldende kunst

Op en rond Out Herlaer ligt het brandpunt voor de beeldende kunst. Het is een soort dependance van Het Noordbrabants Museum in het buitengebied. De kunst vertelt het verhaal van de cultuurhistorie, de natuurdoeltypen en de klimaatsverandering of reflecteert daar op.

Het atelier van Leon Adriaans is al een plek voor artist in residence. Out Herlaer is hier een aanvulling op. Het is werkplaats en museum. Het is een experimentele locatie voor kunst en archeologie die gerelateerd is aan het (natuur) landschap rondom Herlaer en publiek toegankelijk is.

10

De plek van de oude voorburcht is de locatie voor monumentale kunst. Op het erf is ruimte voor een visualisatie van het middeleeuwse kasteel en een museale binnenruimte. De vormgeving van het kasteel, de Dommeleilanden, maar ook de hoogwatervoorzieningen worden in samenwerking met kunstenaars ontworpen. Op de Dommeleilanden worden door middel van eco-art de Provinciale natuurdoeltypen ontwikkeld en worden maatregelen voor de klimaatsverandering met water beleefbaar gemaakt.

Langs de Dommel liggen nog meer locaties waar beeldende kunst een rol speelt; de moestuin van Haanwijk vormt het decor voor figuratieve beelden. Bij Het Vaantje wordt de afdamming van de Dommel in 1629 gevisualiseerd met een kunstwerk. Monumentaal omdat deze plek de sleutel vormde tot het succes van het beleg van Den Bosch in 1629. Al deze locaties vormen samen met het omringende landschap Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer. Het overall curatorschap komt te liggen bij Het Noordbrabants Museum. Afhankelijk van type kunst en omvang zullen losse projectgroepen worden geformeerd die hier inhoudelijk mee aan de slag gaan en er zal externe financiering voor worden geworven.

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer - beeldende kunst

Er is een initiatief om de (nationale) landschapstriënale in 2020 te verzorgen in Het Groene Woud. Het Brabants Buitenmuseum beoogt daar een belangrijke rol in te vervullen en het zal tevens een aftrap zijn voor de Dommelbiënnale. Bij de organisatie van de Landschapstriënale is de Rijksbouwmeester Floris Alkemade betrokken. In dit verband heeft ook hij naar voorliggend plan gekeken en zijn waardering hiervoor uitgesproken.

*Bruggen ontsluiten de dommeilanden
The Mermaid, Marijke de Goey, Gibss farm*

*Monumentale kunst op het voorplein van Out Herlaer,
Nature, Lucio Fontana*

*Kasteel Out Herlaer wordt gevisualiseerd,
Invisible church, Gijs Van Vaerenbergh, Borgloon*

*Tijdelijke installaties in het landschap,
Will Beckers, Verbeke foundation*

*Eco-art; kunst met natuurdoeltypen
Elaine Clocherty*

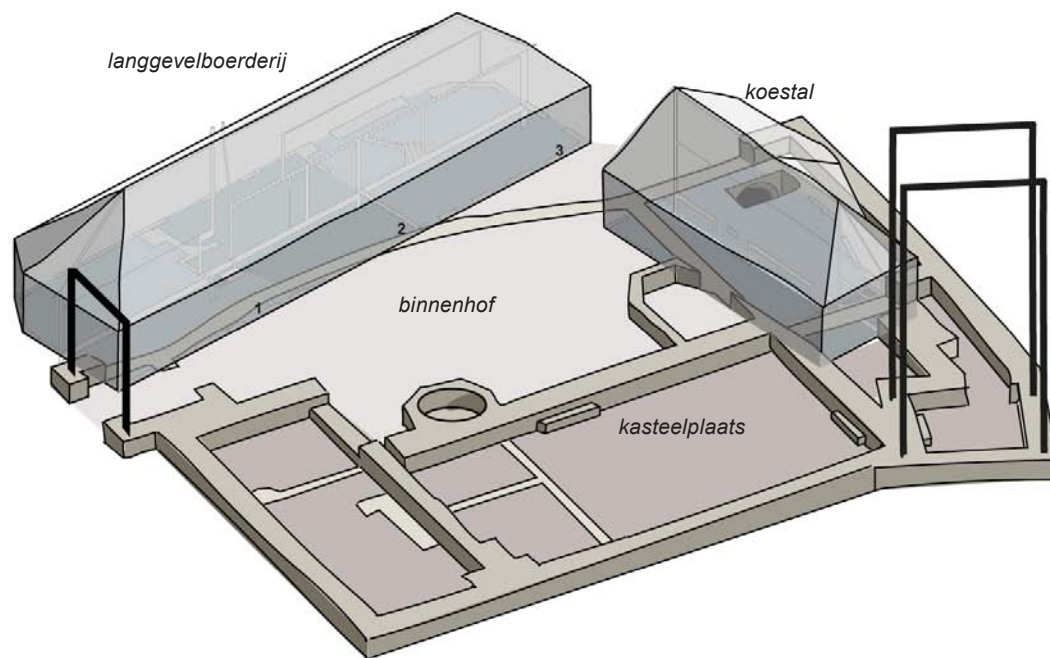

*Natuurdoelen worden in samenwerking met beeldend kunstenaars ontworpen,
Pier en Horizon, Paul de Kort, 7e kunstwerk Flevopolder*

Eleven minute line, Maya Linn, Wanas foundation

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer - **tijdlagen**

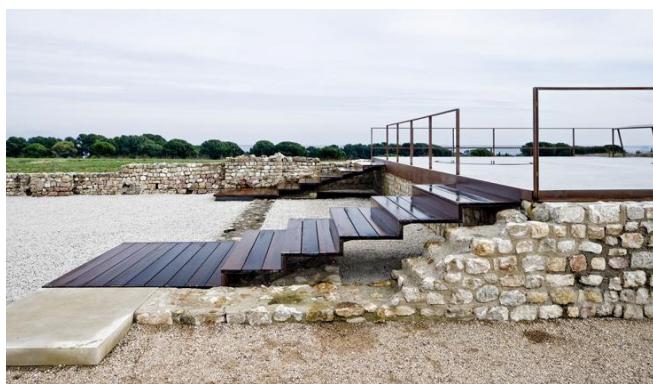

Het ensemble van de bewoningsplaats Out Herlaer bestaat in de toekomst uit verschillende delen; de langgevelboerderij, de koestal en de kasteelplaats. Deze bouwwerken omsluiten een binnenhof.

De langgevelboerderij krijgt een centrum- en entreefunctie. De koestal wordt een werkplaats voor archeologie en eco-art. De kasteelplaats is een plek om het verhaal van de middeleeuwen te beleven en zichtbaar te maken. Mogelijk wordt er ook nog een beheerdersfaciliteit toegevoegd. Deze kan eventueel ook elders op het landgoed worden ingevuld, bijvoorbeeld bij 't Vaantje.

12

Bij de herbestemming van de gebouwen tonen we respect voor de architectuur van het onder- en bovengrondse monument. Om een delicaat evenwicht te bereiken wordt zeer zorgvuldig omgegaan met de bestaande kwaliteiten en wordt het nieuwe subtiel ingevoegd. Een nieuw gebruik waarin de beleving van kunst voorop staat maar waar ook de tijdlagen duidelijk aanwezig en afleesbaar zijn. Uiteraard wordt hierbij rekening gehouden met de begrenzingen van het bouwblok en zal in samenspraak met de gemeente gezocht worden naar een passende bestemming. Dit is mede afhankelijk van wat uit onderzoek naar voren komt.

toegankelijk maken van het Romeins Forum in Girona

zichtbaar en beleefbaar maken van Castellum Fectio in Bunnik.

De langgevelboerderij: Een museale expositieruimte vormt de kern van de langgevelboerderij. De boerderij kent drie delen; een schuur met hooizolder; het woongedeelte in het midden en een voormalige korenschuur. Het nieuwe gebruik laten we aansluiten bij deze driedeling; een educatief lokaal met werkplek voor kunstenaars (1); de entree met ticket en infobalie en ondersteunende horeca (2); tentoonstellingsruimte (3).

De koestal: Dit is de werkplaats Out Herlaer. Een werkplaats voor historie en archeologie die de site onderzoeken.

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer - **tijdlagen**

Het is een ruimte waar bezoekers kennis kunnen maken met historici en archeologen. Dit alles om het verhaal van Out Herlaer op een inzichtelijke en spannende manier te brengen. In overleg met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, willen we ook dieper liggende muurresten in de stal bloot leggen.

De kasteelplaats en binnenhof: Het fantastische is dat de tijdlaag van het middeleeuws kasteel voor een deel in de oksel ligt van de huidige gebouwen. Het muurwerk wordt beschermt én gevisualiseerd. Dit is dé plek voor een eigentijdse drie dimensionale verbeelding van het middeleeuws kasteel. Geen letterlijke reconstructie maar een opdracht aan een kunstenaar die de robuustheid en sfeer van het kasteel op een vernieuwende manier weet te vangen. Net als in de koestal is er ruimte voor onderzoek.

De binnenhof wordt door het ensemble van gebouwen gevormd. Het is een eenvoudige verharde verzamelplek met ruimte voor een eenvoudig terras.

oorspronkelijke ruime van gebouwen met behulp van 'Box in Box' principe omgevormd

historie gecombineerd met moderne toevoegingen

historie gecombineerd met moderne toevoegingen

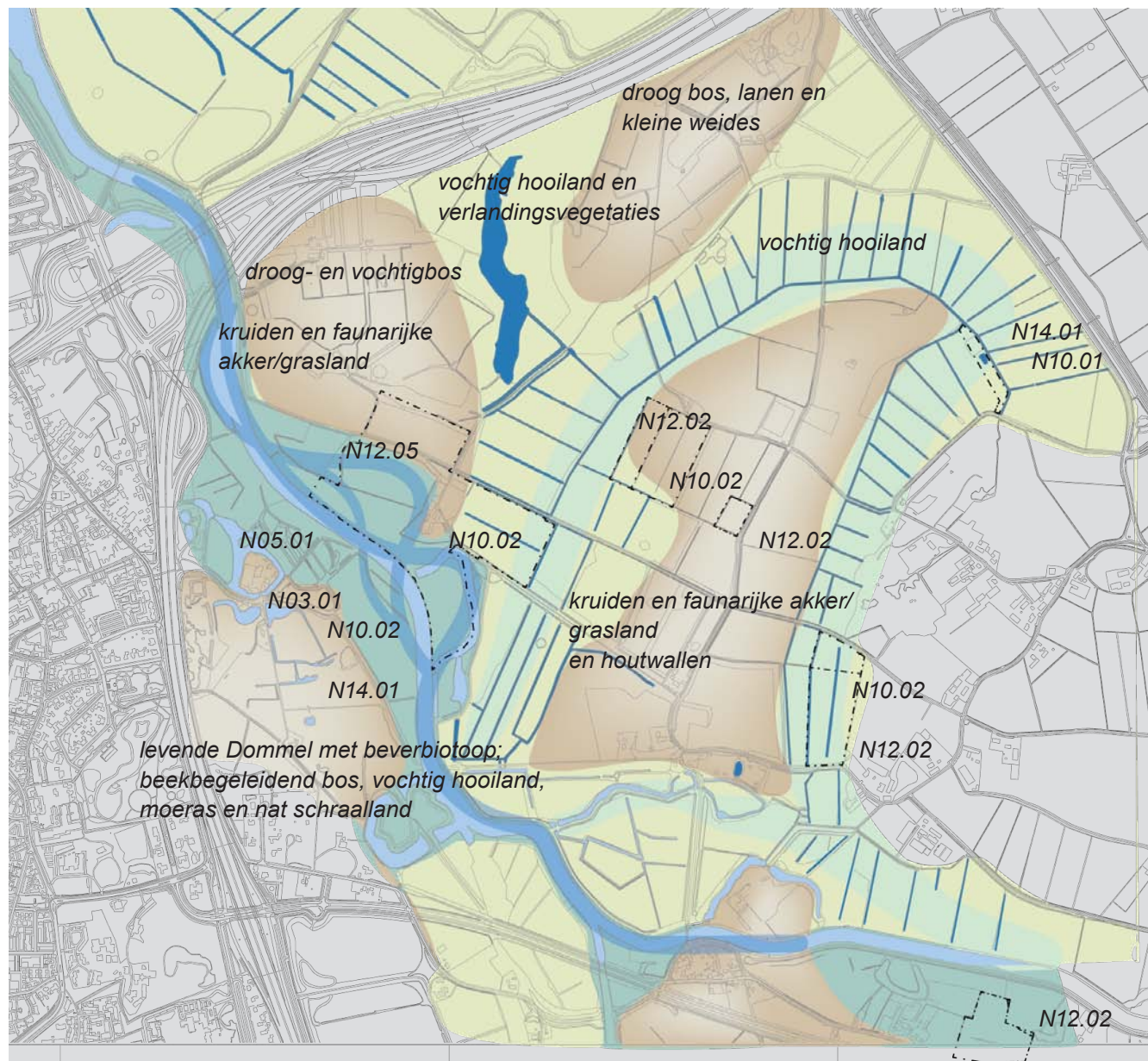

Boerderij Leon Adriaanse, Sterrebos

museum Romeins Halder

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer - natuurdoelen

Rond Out Herlaer zijn de voor dit gebied kenmerkende natuurdoeltypen te vinden. De grote variatie is uit oogpunt van natuur, recreatie en educatie fantastisch.

Door het aaneengesloten eigendom van Brabants Landschap langs de Dommel is het mogelijk een groot gebied in te richten als beverbiotop met oude en nieuwe Dommelsestrangen met een afwisseling tussen open water en moeras, natte en droge bossen, ruigtes en struwelen en halfnatuurlijk grasland. Wij geven uitvoering aan de realisatie van Natte Natuurparel Bossche Broek Zuid.

14

Aan de noord- en oostkant van Out Herlaer kunnen we een aaneengesloten gebied realiseren met de bloemrijke akkers, vochtige hooilanden en droge en vochtige bossen.

De verschillen tussen nat en droog worden weer teruggebracht waardoor het landschap weer leesbaar wordt; de oude loop van de Dommel en de droge bolle akkers worden beter zichtbaar en de soortenrijkdom van het gebied wordt verder versterkt.

Samenvattend gaan we de volgende doeltypen realiseren;

- N10.01 Nat schraalgrasland
- N10.02 vochtig hooiland
- N12.02 kruiden en faunarijke grasland
- N12.05 kruiden en faunarijke akker
- N14.01 Rivier- en beekbegeleidend bos
- N15.02 Dennen- eiken- en beukenbos
- N05.01 Moerassen
- N03.01 Beek en bron
- L02.03 Historische tuin
- L01.01 Poel en klein historisch water
- L01.04 Bossingels en bosjes

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer - natuurdoelen

beekbegeleid bos

kruiden- en faunarijke akkers

nat schraalgrasland/vochtig hooiland

beek en bron

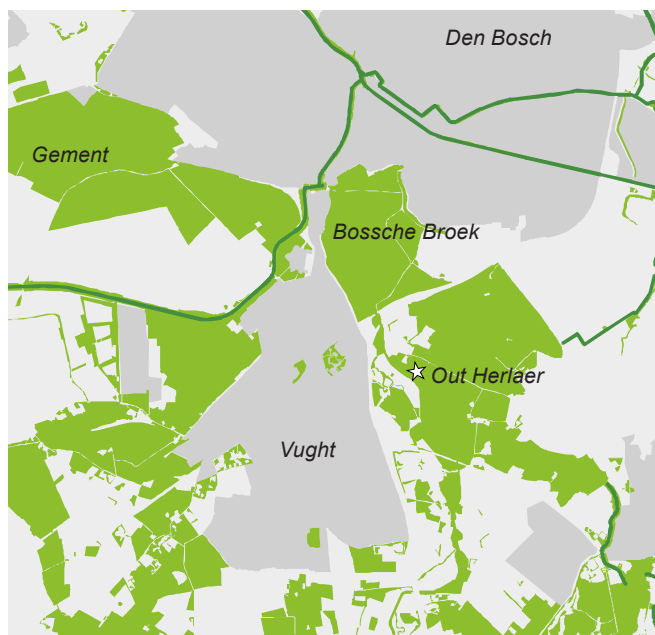
moeras

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer - natuurdoelen

Bij het natuurbeheer van het gebied wordt de recreatieve beleving ingepast. De landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten, zoals afwisseling tussen gras- en bouwlanden en singels en bossen, worden actief in stand gehouden. De variatie in biotooptypen en de geleidelijke overgangen tussen verschillende vegetatietypen geven het gebied een natuurlijke uitstraling en de statige lanen en opstallen maken het een landgoed. De aanwezigheid van diverse biotooptypen in verschillende successiestadia is vanuit educatief oogpunt waardevol.

Nadat de waterhuishouding hersteld is en de voedselrijkdom verminderd is, gaat er in het natuurgebied een vegetatie ontstaan behorende bij deze natuurlijke waterhuishouding en voedingstoestand van het gebied.

Natuurnetwerk Brabant

Op de hogere delen bevinden zich bloemrijke akkers met soorten zoals korenbloem, bleke en kleine klaproos, akkerleeuwenbek, bleekgele hennepnetel, korensla, kromhals en driekleurig viooltje. De akkers vormen een foerageergebied voor onder andere de das, de kwartel en de patrijs. Lager gelegen in het fossiele Dommeldal, aan de voet van de zandruggen zijn het de (half) natuurlijke graslanden die het beeld in het beemdenlandschap bepalen. Door uitvoering van anti-verdrogingsmaatregelen in het kader van herstel van Natte Natuurparel Bossche Broekzuid zijn de effecten van verzuring, vermessing en verdroging teruggedrongen. Op diverse plaatsen is de voedselrijke bovenlaag verwijderd en zijn stuwtjes geplaatst. Hierdoor wordt in een groter gebied het gebiedseigen water vastgehouden en zijn de kwelinvloeden versterkt. Samen met de extensieve begrazing, het ingezette hooibeheer en inundatie van schoener beekwater heeft dit gezorgd dat op de (half)natuurlijke graslanden soorten voorkomen die zich in vochtiger (kwelrijke) omstandigheden goed thuis voelen, zoals echte koekoeksbloem, brunel, kamgras, egelboterbloem, pinksterbloem en vogels zoals de grutto.

In het gebied zijn op meerdere plaatsen met name langs De Dommel ruigte-, moeras en struweelvegetaties aanwezig. Door te variëren in maaitijdstip en maaifrequentie en natuurlijk door bodemopbouw en verstromingsfrequentie komen er drie moerastypen voor (waterriet en biezten, bloemrijk rietland en grote zeggenmoeras). De kenmerkende soorten zijn driekantige bies, spindotterbloem, grote ratelaar, orchis spec., galigaan, grote karekiet, roerdomp, porseleinhoen en dwergjuffer. De waterkwaliteit van de Dommel is dusdanig goed dat de bever regelmatig een bezoek brengt aan het gebied.

Lanen, houtwallen, singels en knotbomenrijen dragen bij aan het kleinschalige landschap en zorgen ervoor dat half-

natuurlijke elementen met elkaar verbonden zijn, hetgeen van belang is voor de aanwezige fauna, zoals de das. In de houtwallen en singels komen o.a. eenstijlige meidoorn, diverse braamsoorten en look-zonder-look voor. In het bos wordt beperkt ingegrepen. Hierdoor is het aandeel dood hout alsmede de ecologische diversiteit toegenomen. Hiervan hebben soorten als das, groene specht, boomkleevers, dalkruid en eikvaren geprofiteerd. De structuur van het sterrenbos van Haanwijk is behouden gebleven.

Op de te verwerven gronden wordt in de geleverde informatie een aantal natuurtypen voorgesteld (zie kaartje in bijlage). Om deze natuurbeheertypen te bereiken zullen wij na verwerving in overleg treden met Waterschap de Dommel. In samenspraak met het waterschap wordt vervolgens gekeken wat de haalbaarheid is van de natuurdoeltypen. Een en ander is onder andere afhankelijk van fosfaatbelasting. Bij hoge fosfaatbelasting zijn de schralere types (zoals N10.01, nat schraalland) niet haalbaar of alleen met diepe ontgroningen die soms om andere redenen weer niet wenselijk zijn (bv. cultuurhistorie of hydrologie).

Per beheertype worden hier de maatregelen aangegeven die over het algemeen genomen worden om het doel te bereiken:

N10.01 Nat schraalgrasland: de fosfaatwaarden en hydrologie zijn hier bepalend. Het doeltype kan bereikt worden bij een geschikte voorjaarsgrondwaterstand (hoog) en geschikte voedingstoestand (schraal). Dit kan bereikt worden, afhankelijk van deze parameters, door verschraling (maaien en afvoeren), uitmijnen (aangepast agrarisch gebruik om de voedingstoestand naar beneden te krijgen) of ontgronden. De fosfaatwaarden kunnen ook dermate hoog zijn dat dit

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer - natuurdoelen

type niet haalbaar is. Het beheer na inrichting bestaat voornamelijk uit maaien (en afvoeren)

N10.02 vochtig hooiland: In grote lijnen geldt hier hetzelfde verhaal als *N10.01*: met dat verschil dat de percelen iets minder veeleisend zijn wat betreft grondwater of voedings-toestand. Het beheer bestaat uit maaien, soms in combinatie met nabeweidning.

N12.02 kruiden en faunarij grasland: afhankelijk van de uitgangssituatie (grasland of bouwland) wordt hier het Brabants grasmengsel van zaadhandel Neutkens ingezaaid. Dit is een grasmengsel wat door ons samen met Neutkens is ontwikkeld en bestaat uit diverse grassen en kruiden. Het beheer bestaat voornamelijk uit extensieve seizoensbeweidning al dan niet gecombineerd met een hooibeheer. Seizoensbeweidning vindt plaats met vee van boeren uit de omgeving.

N12.05 kruiden en faunarijke akker: De inrichting van dit type zal bestaan uit een traditioneel akkerbeheer waarbij graangewassen worden ingezaaid in combinatie met akkerkruiden. Hierdoor ontstaan zeer soortenrijke akkers. Van deze akkers zijn al diverse voorbeelden op Haanwijk te zien.

N14.01 Rivier- en beekbegeleidend bos: ook hier geldt dat de hydrologische situatie bepalend is, dit type bos kenmerkt zich doordat het direct onder invloed staat van vrijwel permanent uittredend grondwater. Vervolgens is het een min of meer autonome ontwikkeling dat dit bos tot ontwikkeling komt. Pleksgewijs kunnen gewenste soorten worden ingebracht.

N15.02 Dennen- eiken- en beukenbos: Dit bostype ontwikkeld zich over het algemeen vanzelf. Het beheer kan

bestaan uit dunnen, waarbij gewenste soorten bevoordeeld kunnen worden en ongewenste soorten verwijderd kunnen worden.

L02.03 Historische tuin: Zoals beschreven zullen voorburcht en boomgaard worden teruggebracht. Binnen dit type vallen onder andere: gazons, (rozen)perken, fontein, sier- en fruitbomen, paden en heggen. Er is nog geen ontwerp bekend, maar er zal worden voldaan aan de afbakening van type L02.03.

Kersenboomgaard op de voorburcht

L01.01 poel en klein historische water: Dit type geldt ter plaatse van de gracht van Out Herlaer. Deze wordt nog door de provincie ingericht. Brabants Landschap zal vervolgens het passende beheer hierbij voeren. Het beheer is vrij extensief en bestaat o.a. uit periodiek schonen.

L01.04 bossingels en bosjes: Hier zal een combinatie van spontane ontwikkeling en aanplant aan de orde zijn.

Resumerend is het van groot belang voor het bereiken van deze natuurambitie dat de Natte Natuurparel Bosche Broek Zuid tot uitvoering komt zodat de hydrologische randvoorwaarden voor deze natuurtypen kunnen worden geschapen. Wanneer de percelen in eigendom van Brabants Landschap komen is de kans op realisering van deze Natuurparel zeer groot, er is dan één aaneengesloten eigendom en een uitgesproken natuurbelang. In het verleden zijn al vele Natte Natuurparels in samenwerking met Waterschap De Dommel ingericht.

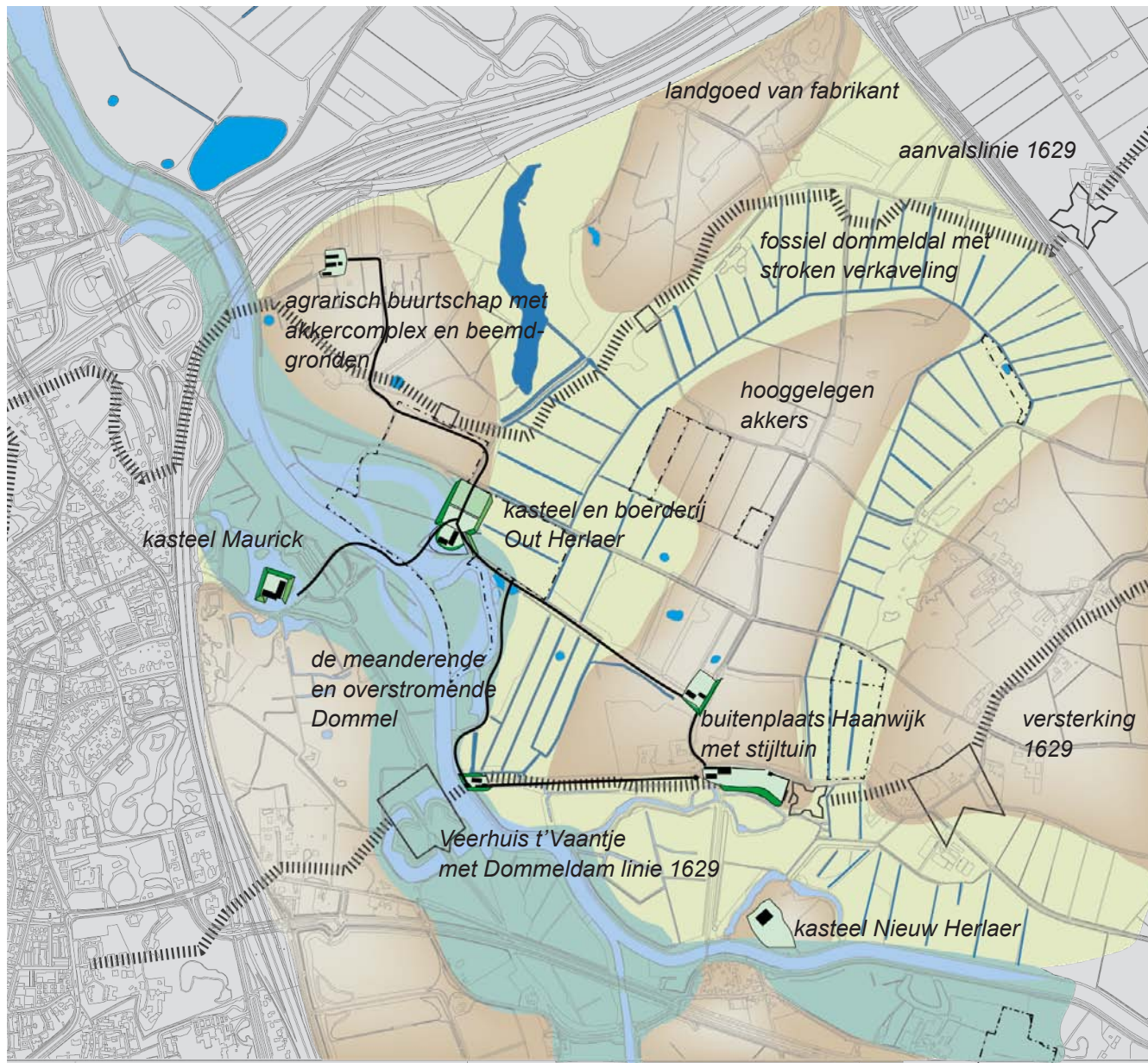
Na inrichting is de instandhouding van de natuurtypen bij ons verzekerd. Brabants Landschap is gecertificeerd natuurbeheerder en bestaat sinds 1932. Hiertoe is het goed om de statuten van Brabants Landschap nog eens aan te halen:

De Stichting heeft ten doel:

- a. het behoud, het herstel en de ontwikkeling van natuurwaarden en landschappelijke waarden, in de ruimste zin genomen, in de provincie Noord-Brabant;
- b. het voorkomen en tegengaan van aantasting van vorenbedoelde waarden;
- c. de bevordering van de recreatie in de vrije natuur in de provincie Noord-Brabant, voor zover passend binnen het sub a en b bepaalde.

Onder behoud, herstel en ontwikkeling van natuurwaarden en landschappelijke waarden wordt verstaan al datgene dat tot de ecologische betekenis van de natuur en de aantrekkelijkheid van het landschapsbeeld bijdraagt, waartoe mede kunnen worden gerekend de oude en nieuwe voortbrengselen van menselijke werkzaamheden, die door hun vorm en/of ligging de waarde van het landschap verhogen.

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer - cultuurhistorie

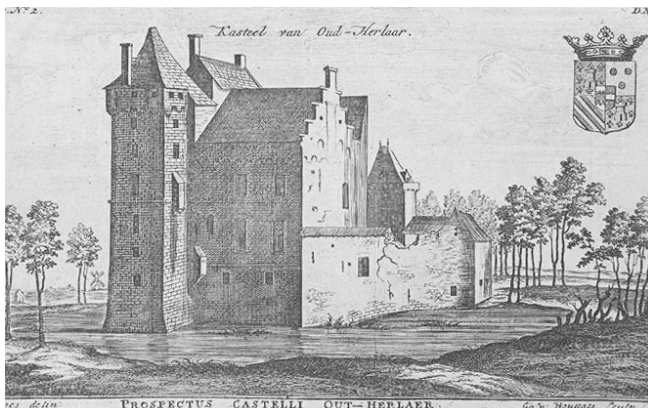
Op Out Herlaer komen veel historische verhalen van het gebied bij elkaar:

- De ontginning van het kleinschalige Dommeldal in een Oud Hoevenlandschap;
- Een landschap onder invloed van de meanderende Dommel met een wisselend peil.
- De Dommel als strategische locatie met achtereenvolgens een motteburcht, een kasteel dat in 18de eeuw is omgevormd tot boerderij.
- De bijzondere rol van Out Herlaer tijdens het beleg van Den Bosch. Waarbij het een twee-eenheid met Kasteel Maurick vormde. Het was tevens de verblijfplaats voor de koning van Bohemen, die ook wel de Winterkoning werd genoemd.
- Oude verlande Dommelarmen die door boeren als nat grasland in gebruik werden genomen en ontgonnen en hoger gelegen akkers en bossen
- oude knoteiken- en wilgen die als geriefhout werden gebruikt.
- Het gebied kent een rijke Romeinse geschiedenis. Bij Halder zijn er aardewerk, munten, sieraden en glaswerk op gevonden.

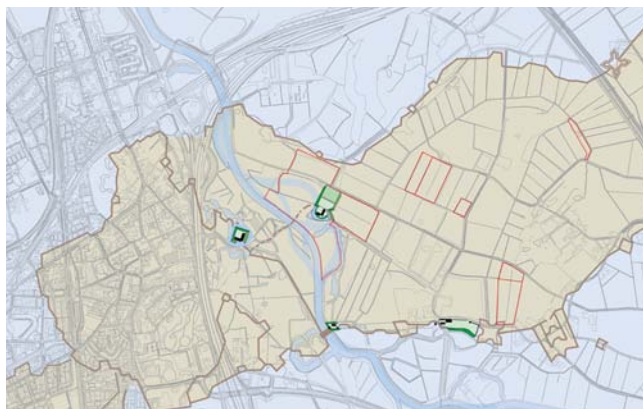
Out Herlaer ligt als een spin in het web; een plek waar de historisch tijdlagen samen komen. De kenmerkende driedeling (burcht, voorburcht en boomgaard) van Out Herlaer die op oude kaarten zichtbaar is, wordt hersteld. Bij de oude boerderij wordt, door een kunstenaar, op eigentijdse manier het verdwenen kasteel zichtbaar gemaakt. De boerderij wordt gebruikt voor een museale functie. De voorburcht is een groene ruimte waar monumentale kunst een plek krijgt. Een nieuwe hoogstam boomgaard vormt de sfeervolle entree van Out Herlaer.

Out Herlaer sluit aan bij andere initiatieven van Brabants Landschap om de historie zichtbaar en beleefbaar te maken, zoals het Museum Romeins Halder en onderdelen van de linie 1629.

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer - cultuurhistorie

Kasteel Out Herlaer

Linie 1629 rond Out Herlaer

Agrarisch landschap met natte graslanden en akkers rond 1837

Kasteel Out Herlaer met burcht, voorburcht en boomgaard

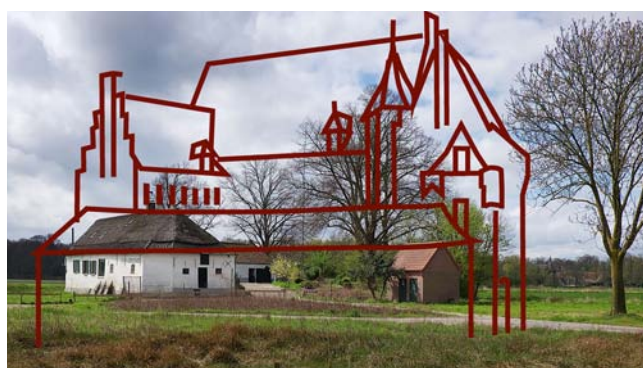
Kasteel Maurick en Out Herlaer verbonden

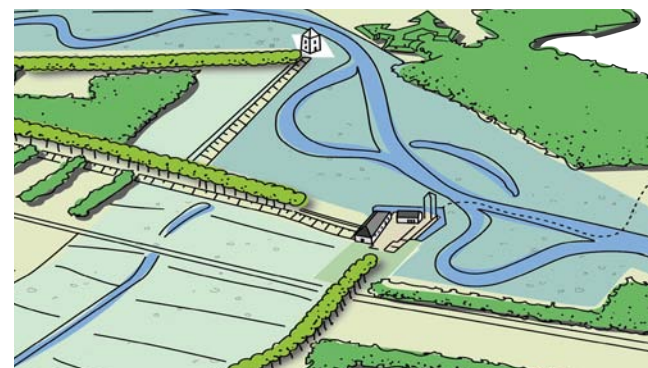
19e eeuwse boerderij op een historisch knooppunt

Driedeling; burcht, voorburcht en boomgaard weer herkenbaar

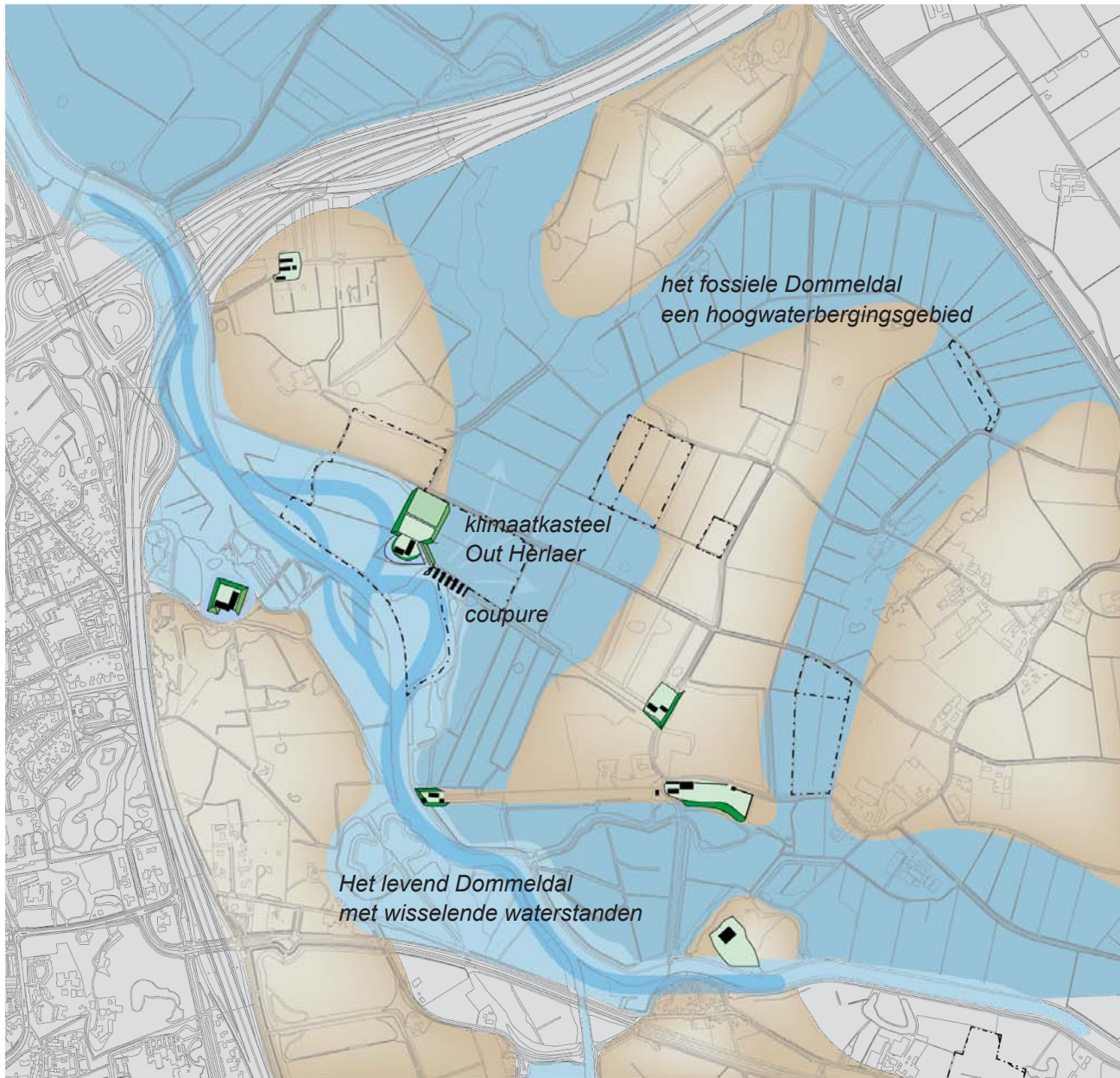

Contour kasteel zichtbaar gemaakt

Meanderende Dommel, natte graslanden en akkers komen bij Out Herlaer bij elkaar

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer -waterburcht

Out Herlaer ligt op een terp aan de rand van het levende en het fossiele Dommeldal. Het was een strategische plek in het stroomgebied van de meanderende Dommel. Periodiek stroomde het gebied vol met water, maar de kasteelplaats bleef een veilige plek. Later werd de Dommel genormaliseerd en het water in het gebied en in de Dommel versneld afgevoerd. Daar denken we nu anders over. De gevolgen van de klimaatverandering en welke maatregelen er nodig zijn om daar op in te spelen, gaan we op deze unieke plek beleefbaar maken.

Het fossiele en levende Dommeldal hebben een belangrijke rol bij het klimaatbestendig maken van het landschap. Door de verwerving van de percelen nabij Out Herlaer kunnen we, samen met de bestaande eigendommen, werken aan de vergroting van de bergingscapaciteit van de Dommel. Via de betonnen coupure bij Out Herlaer kan het fossiele Dommeldal bij hoogwater vollopen waardoor Den Bosch droog droge voeten houdt.

Out Herlaer is daarom dé plek om ook aan het publiek te laten zien hoe je natuur in kunt zetten bij de vraagstukken rond klimaatverandering.

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer -waterburcht

Bij hoog water wordt Out Herlaer omgeven door water

overstroming plangebied met op de voorgrond kasteel Maurick en Out Herlaer, 1995

21

Wassende Maan, Paul de Kort, Biesbosch

Belang van hoogwaterbescherming zichtbaar en beleefbaar maken met behulp van beeldende kunst

Hoogwater op de Dommel, 1995

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer -planologisch borging

Brabants Landschap zal vanzelfsprekend voldoen aan de gestelde eisen onder 4.2 van de inschrijfleidraad. Er wordt na gunning een bestemmingsplanwijziging opgepakt samen met de gemeente Sint-Michielsgestel. Hierbij zal ook worden besproken welke bestemming het meest passend is voor de beoogde invulling. Hierbij zullen de cultuurhistorische en Rijksmonumentale waarden leidend zijn. Ten aanzien van de te verwerven gronden ligt planologische borging straks vast via de te vestigen kwalitatieve verplichting. Ten aanzien van de kleinschalig botenverhuur hebben ook wij in verband met de voorgestelde verbinding over het water er ook alle belang bij om dit goed planologisch te regelen. Indien Out Herlaer een gemeentelijk archeologisch monument wordt, zullen wij dit van harte ondersteunen, dit voegt weer iets toe aan het verhaal van Out Herlaer wat we op een eigentijdse wijze zichtbaar kunnen maken. Brabants Landschap heeft veel ervaring met restauratie en herbestemming van monumenten waaronder Rijksmonumenten. In 2019 zullen wij ons aanmelden voor de POM-status (Profesionele Organisatie voor Monumentenbehoud) bij de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. Hiertoe zal in 2018 onze erfgoedvisie worden geactualiseerd.

In de bijlage zijn een aantal referenties te zien van restauraties en herbestemmingen van Rijksmonumentale panden. Voor ons is het geen probleem om de NSW status over te nemen en te voldoen aan de gestelde eisen zoals openstelling. Op Haanwijk en Pettelaer zijn al eigendommen van Brabants Landschap gerangschikt onder NSW. Verder is in de provincie een groot deel van het eigendom van Brabants Landschap gerangschikt onder NSW, wij hebben hier dus ook ruime ervaring mee.

Blue Circles, Sil Krol, Landkunst, Bossche Broek zuid

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer -**planning**

Algemeen

medio oktober 2017:	Gunning
najaar 2017:	Opstarten overleg gemeente Sint-Michielsgestel planologische borging
najaar 2017:	GOB aanvraag indienen

Natuurherstel

najaar 2017/voorjaar 2018:	Inrichting hoger gelegen gronden – (onafhankelijk van planvorming Natte Natuurparel
najaar 2017:	Benaderen Waterschap de Dommel voor het formeren van een projectgroep Natte Natuurparel Bossche Broek Zuid
medio 2018:	Diverse onderzoeken (hydrologisch, archeologisch, fosfaat)
2019 e.v. :	Inrichting lager gelegen gronden – Natte Natuurparel* aanleg/inrichting dommeleilanden* * streven naar inrichting in 2019, afhankelijk van onder meer besluitvorming bij waterschap.

Gebouw

najaar 2017:	Restauratie Haanwijk 1
najaar 2017:	Formaliseren samenwerking Noordbrabants Museum (samenwerkingsovereenkomst)
begin 2018:	Bouwhistorisch onderzoek opstarten
begin 2018	Planvorming restauratie en herbestemming Out Herlaer en visualisatie (i.s.m. kunstenaars en archeologen) voormalig kasteel
najaar 2018:	Ontwerp en aanleg voorburcht – boomgaard
najaar 2018:	Restauratie vergunningen aanvragen
2019:	Realisatie Out Herlaer

Kunst

Begin 2018	Projectgroep kunst/cultuur formeren
Begin 2018	Verdere uitwerking Dommelbiënnale
Begin 2018	Uitwerking visualisatie voormalig kasteel
Medio 2018	Opstarten planvorming dommeleilanden en eco-art
2019	Realisatie visualisatie voormalig kasteel

Eind 2019
2020

Inrichting Out Herlaer ism Noordbrabants Museum
Dommelbiënnale

Recreatie

Begin 2018
Begin 2018

Uitwerking ontsluiting, parkeren en toegankelijkheid
Formaliseren samenwerking Kasteel Maurick, Vestingfietsen en andere samenwerkingspartners

2. Duurzaamheid Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer

Door de provincie is aangegeven grote waarde te hechten aan duurzaamheid. Brabants Landschap streeft er naar om in processen en projecten duurzaam te werken.

Vanuit onze eerder genoemde statutaire doelstellingen is duurzaamheid bijna een vanzelfsprekendheid. Wij zullen een aantal aspecten uitlichten en verder toelichten. Zie voor veel meer informatie www.brabantslandschap.nl. Onderstaande aspecten zijn ook aan de orde bij de verwerving van de gronden en gebouwen van Out Herlaer.

Duurzaam restaureren en herbestemmen

Bij de restauraties en herbestemmingen die Brabants Landschap uitvoert komt duurzaamheid op een aantal vlakken terug. Ten eerste wordt er bepaald hoe een gebouw voor de toekomst een goede functie kan vervullen. Er wordt gekeken naar een invulling op de lange termijn, vaak in samenhang met het omliggende (natuur)gebied en gebouwen in de buurt. Vervolgens wordt een restauratie op een kwalitatief hoog niveau (hoogwaardige, duurzame materialen) uitgevoerd zodat een gebouw weer lange tijd 'mee kan'. Met andere woorden er wordt niet bezuinigd op materialen maar gekozen voor lange termijn investeringen.

Duurzaam materiaalgebruik

De materialen die worden toegepast zijn, zoals eerder gezegd, van hoge kwaliteit. Daarnaast wordt getracht veel met natuurlijke materialen te werken en dan waar mogelijk materialen uit eigen terreinen. Zo wordt veel van het hout (balken, vloeren, etc.) wat gebruikt wordt bij restauraties betrokken uit eigen bossen. Door het gebruik van eigen hout weten we dat dit zijn oorsprong heeft in duurzaam beheerde bossen (dit doen we immers zelf), daarnaast houden we de keten kort; er worden geen lange afstanden met de materialen afgelegd. Ook in dit gebied zijn hiervan voorbeelden

te vinden zoals in Buitenlokaal Haanwijk en museum Romeins Halder.

Duurzaam energiegebruik

Als organisatie vinden wij het belangrijk om duurzaam om te gaan met onze fossiele brandstoffen c.q. energie. Vaak conflicteert dit met ongeïsoleerde rijksmonumentale panden die zowel binnen als buiten ongewijzigd moeten blijven. Wij zoeken naar passende energieconcepten die oplossingen bieden bij dit soort gevoelige objecten. De ontwikkelingen in deze branche gaan heel snel maar Brabants Landschap volgt deze ontwikkelingen en past bewezen ontwikkelingen waar mogelijk toe. Zo worden er steeds vaker nieuwe energieconcepten toegepast zoals zonne-energie, aardwarmte en verwarming via moderne houtstookinstallaties (pelletkachels, stookhout of snipperketels) waarbij wij ook weer streven naar het gebruik van hout uit eigen bossen om de ecologische footprint zo klein mogelijk te houden.

Duurzaam inrichten

Bij de inrichting van natuurgebieden kijken wij altijd naar de ontwikkeling op lange termijn en of de gebieden in die vorm dan ook duurzaam in stand kunnen worden gehouden. Zo is het belangrijk om vooraf na te denken over het beheer wat bij een bepaalde inrichting hoort. Dit moet op lange termijn zowel praktisch als financieel uitvoerbaar zijn. Daarnaast proberen wij ook bij de inrichting weer zo veel mogelijk met regionale bedrijven te werken om de ecologische footprint zo klein mogelijk te houden.

Duurzaam verwerven

Wanneer Brabants Landschap gronden verwerft is dit ten behoeve van onze eerder genoemde statutaire doelen. Aankoop en inrichting zijn kerntaken van Brabants

Landschap. Het type aankopen is divers. Soms gaat het om kleine aankopen van bestaande natuur, soms om grotere gebieden, in het verleden hele landgoederen ineens. Steeds is er maar één doel bij deze aankopen: het veiligstellen van natuur of cultureel erfgoed. Soms kunnen de kleinste aankopen ervoor zorgen dat een heel gebied kan worden ingericht, omdat hierdoor bijvoorbeeld aanpassingen aan waterstanden mogelijk zijn. Ook kan het zijn dat door een kleine aankoop natuurgebieden beter met elkaar kunnen worden verbonden. Door aankoop en inrichting kunnen we de Natuur Netwerk Brabant verder invullen, natuurwaarden behouden en verhogen en daarmee bijdragen aan instandhouding en uitbreiding van o.a. Natura2000 habitattypen en soorten. Het is niet zo dat aankoop en eigendom een doel op zich is. Waar mogelijk zoeken wij juist samenwerking met particuliere eigenaren of andere terreinbeheerders (zie volgende hoofdstuk). De duurzaamheid in het verwerven bij Brabants Landschap zit in het feit dat gronden voor de lange termijn in ons eigendom en beheer zijn. Brabants Landschap vervreemd, in beginsel, geen gronden.

Duurzame instandhouding

Zoals eerder genoemd is na verwerving en inrichting de instandhouding bij Brabants Landschap gegarandeerd. Grond zal niet worden vervreemd en er wordt een lange termijn beheer ingezet, gericht op de ambitietypen uit het provinciaal Natuurbeheerplan. Ook voor de gebouwen (in dit geval m.n. Out Herlaer) geldt dit. Out Herlaer krijgt gegarandeerd voor lange termijn een publieke bestemming. De financiën voor de instandhouding komen uit diverse bronnen. Voor het natuurbeheer is de belangrijkste bron het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL) en daarnaast inkomsten uit terreinen (pacht, houtopbrengst). Voor de gebouwen neemt na restauratie de onderhoudslast vaak sterk af, we maken daarbij voornamelijk gebruik van de Instandhoudingssubsidi-

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer

die van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en daarnaast de inkomsten uit de huur of erfpacht van de gebouwen.

Voor de realisatie en instandhouding van de kunst zal met name een nog in te voeren ticketsysteem voor een aantal terreindelen met bijzondere en kwetsbare kunst een deel van de instandhouding bekostigen, daarnaast zal ook hierbij intensief worden samengewerkt met Het Noordbrabants Museum.

Social return

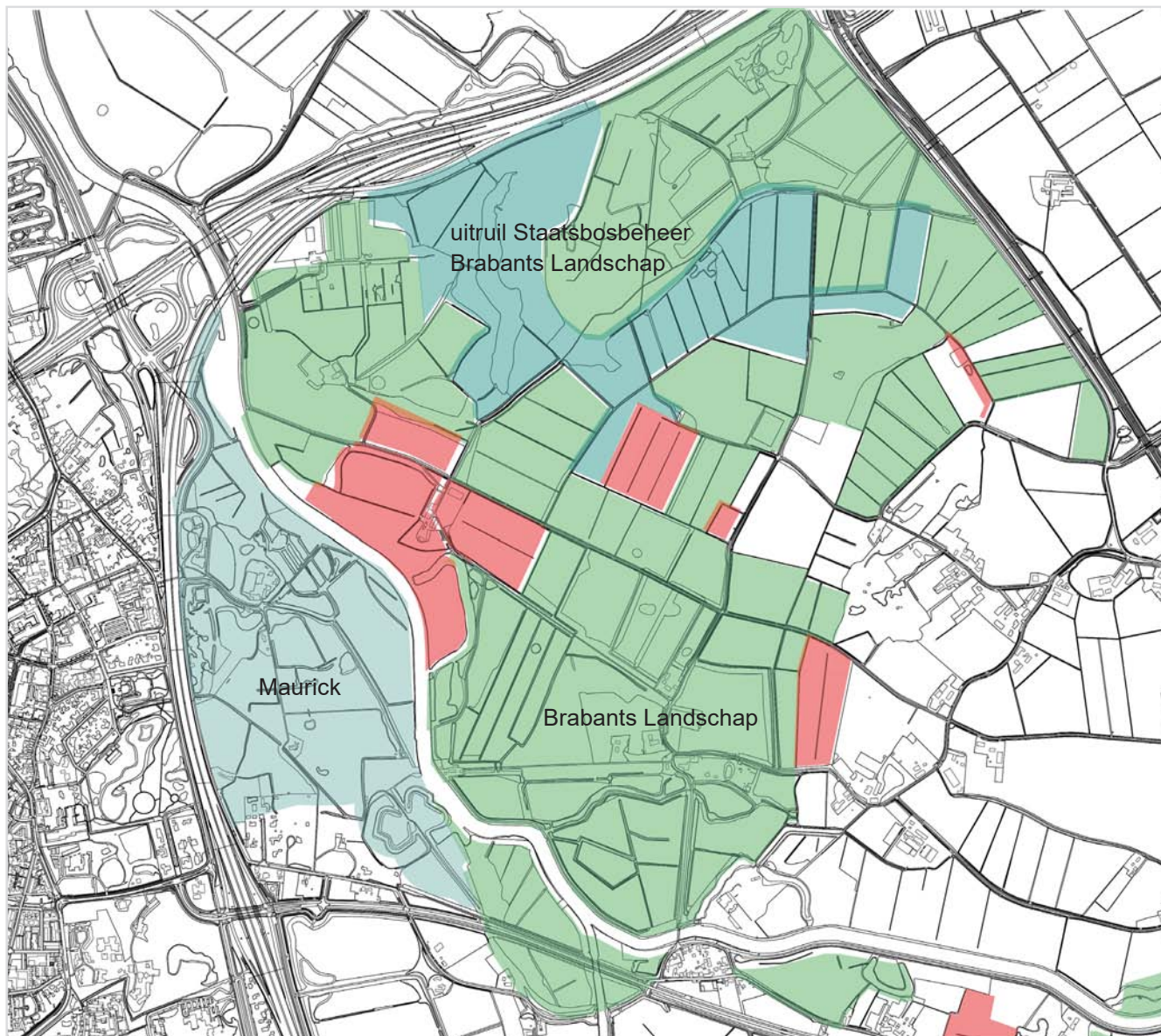
Brabants Landschap vindt het belangrijk om mensen met afstand tot de arbeidsmarkt te betrekken bij dit project. Er is hiermee al ruime ervaring. Op diverse landgoederen en natuurgebieden worden werkvoorzieningsschappen ingezet. Ook in voorliggend project zal gekeken worden waar samenwerking kan zijn met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld via een werkvoorzieningschap. Werkzaamheden zouden kunnen bestaan uit het onderhoud van recreatieve routes en voorzieningen of eenvoudige werkzaamheden in groenonderhoud, bijvoorbeeld in de parktuin van Haanwijk nadat hier de restauratie heeft plaatsgevonden. Wat binnen dit project een mooie kans zou zijn, maar die nog verder moet worden uitgewerkt na gunning is het betrekken van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij bepaalde kunstvormen. Het BKKC heeft als een van haar speerpunten 'zorg en gezondheid': Op fysiek en sociaal vlak betekent kunst veel voor de zorg en gezondheid. Het draagt bij aan het functioneren van de mens in zijn omgeving en creëert een prettiger klimaat voor patiënten, cliënten, werknemers en bezoekers. BKKC legt de verbinding tussen de kunst-, zorg- en welzijnssector en stimuleert om elkaar te versterken zodat het welbevinden in de samenleving verbetert. Een onderdeel van dit speerpunt is het project "de ideale buurman". In dit project is er een samenwerking met Stichting Exodus Den Bosch. Het

biedt een re-integratietraject voor (ex) gedetineerden in een 24-uurs setting in de woonwijk de Muntel/Vliert in Den Bosch. Met het project De Ideale Buurman wordt via het inzetten van kunst en creativiteit geprobeerd te komen tot nieuwe vormen van hulpverlening waardoor zingeving een plek krijgt in de zorg. Een dergelijke opzet is ook denkbaar binnen dit project.

Op landgoed Haanwijk wordt al intensief samengewerkt met vrijwilligers met allerlei achtergronden. Zo is er de Natuurgroep Gestel, vrijwilligers rond de kindermoestuin en vrijwilligers ten behoeve van het terreinbeheer en buitenlokaal Haanwijk.

Onderdelen van het museaal landschap zullen toegankelijk worden gemaakt voor mindervaliden, waaronder het kasteelpark en beeldtentoonstellingen. Bij de restauratie van kasteel Haanwijk worden hiervoor nu al voorzieningen getroffen.

3. Visie op samenwerking **Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer**

Bij de verwervingen van de gronden en het gebouw Out-Herlaer zijn er diverse beheerders waar we in enige mate mee te maken hebben. De belangrijkste zijn:

- Staatsbosbeheer (beheerder Bossche Broek)
- Gemeente Den Bosch
- Gemeente Sint-Michielsgestel
- Waterschap De Dommel
- Individuele agrariërs

Met de genoemde partijen hebben wij in het verleden laten zien goede contacten te hebben en goed te kunnen en willen samenwerken.

26

Vorm van samenwerking

De samenwerking met beide gemeenten is zowel op beleidsmatig vlak als op het niveau van uitvoering, beheer en onderhoud. Zo liggen er door het gebied gemeentelijke wegen waarbij wij direct afstemming hebben met de gemeenten. Op beleidsmatig vlak hebben wij al eerder laten zien samen te werken, onder andere met de uitwerking van aanvragen voor de provinciale regeling 'Landschappen van Allure' waarbij de gemeente Den Bosch penvoerder was en voorliggend plan onderdeel van die aanvraag was. Ook de gemeente Sint-Michielsgestel was hierin vertegenwoordigd. Beide gemeenten hebben ten behoeve van voorliggende aanvraag een ondersteuningsverklaring opgesteld.

Waterschap de Dommel is cruciale partner als het gaat om de realisatie van Natte Natuurparel Bossche Broek en manifestpartner in het kader van het aan de provincie aangeboden manifest 'Brabant buiten: verbindingen versterken'. Als het gaat om de realisatie van de Natte Natuurparel hebben wij in het verleden al laten zien goed met Waterschap De Dommel te kunnen samenwerken. In

Het Brabants Buitenmuseum Out Herlaer

het stroomgebied van de Dommel zijn legio voorbeelden te vinden van samenwerking tussen Waterschap De Dommel en Brabants Landschap. Het gaat hierbij om beekherstelprojecten, realisatie van Natte Natuurparels, maar ook concreet op het vlak van beheer van waterlopen. Als Brabants Landschap deze gronden verwerft kan ervan uit worden gegaan dat deze samenwerking gecontinueerd wordt en de Natte Natuurparel Bossche Broek ook daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

Net als voor Waterschap De Dommel geldt ook voor Staatsbosbeheer dat zij manifestpartner zijn. Als aangrenzend beheerder van het Bossche Broek Zuid hebben wij zowel op beleidsmatig als praktisch niveau met hen te maken. Samenwerking tussen Staatsbosbeheer en Brabants Landschap vindt veelvuldig plaats en op vele gebieden. Recente voorbeelden hiervan zijn een onlangs gerealiseerde beheer-ruil in Oost-Brabant om tot een grotere mate van efficiency van beide organisaties te komen en de samenwerking rondom de realisatie van 4 ecoducten (Maashorst en Groote Heide) in de provincie Noord-Brabant.

Naast deze grotere organisaties is het ook van belang te noemen dat Brabants Landschap in het gebied veelvuldig samenwerkt met individuele agrariërs. Met name bij het beheer van de gronden werken wij samen. Hierbij valt te denken aan het inscharen van vee op graslanden van Brabants Landschap, de afzet van gewassen of het inschakelen van lokale loonwerkers. Daarnaast geldt wederom dat ZLTO een manifestpartner is en veel van deze individuele agrariërs worden vertegenwoordigd door ZLTO.

Belangrijk om op te merken bij deze vormen van samenwerking is het feit dat samenwerking met deze partijen, in dit gebied voor Brabants Landschap niet nieuw is. Bra-

bants Landschap heeft reeds circa 240 ha van het gebied Haanwijk in eigendom en beheer, hierin wordt veelvuldig samen gewerkt met de genoemde partners. In die zin maakt de provincie dan ook een 'risicoloze' keuze bij gunning aan Brabants Landschap als het gaat om de continuering van deze samenwerking.

Waarom u Brabants Landschap zou moeten gunnen:

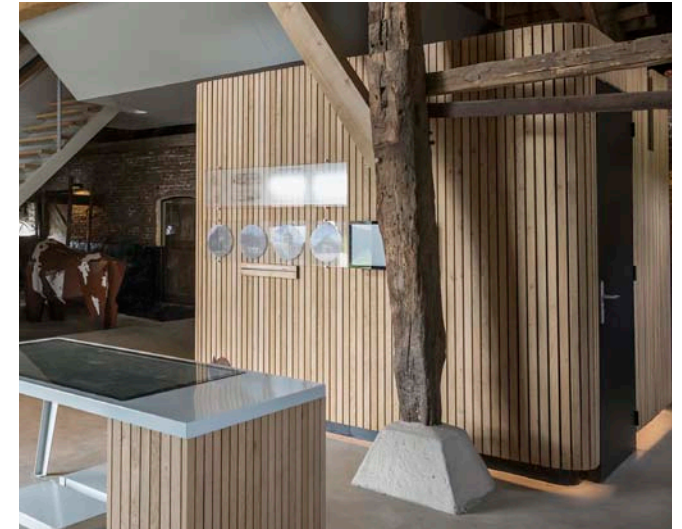
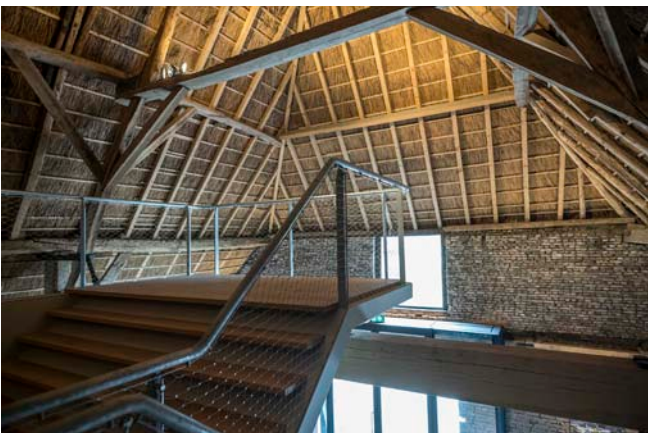
- **Betrouwbare en duurzame partner met:**
 - *85 jaar ervaring met natuur- en landschapsschoon in Noord-Brabant*
 - *ruime ervaring in samenwerking met gebiedspartners*
 - *financieel draagkrachtig – we maken ons bod waar*
 - *ruime ervaring met restauratie en herbestemmen van (Rijks-)monumenten*
- **Unieke samenwerking met Het Noordbrabant Museum.**
- **Door aaneengesloten grondpositie realisatie NNB en Natte Natuurparel Bossche Broek Zuid gegarandeerd.**
- **Blijvend publieke bestemming Out Herlaer.**
- **Ambitie voor een combinatie van kunst, cultuur, geschiedenis en natuur van internationale allure: “landschap van verbeelding” .**
- **Eigentijdse en innovatieve manier van vertellen en verbeelden van de unieke geschiedenis van het gebied in samenhang met bestaande eigendommen “artist in residece – Leon Adriaans”, “Museum Romeins Halder” en Haanwijk.**
- **Uitwerking en realisatie van vernieuwende concepten op het gebied van duurzaamheid in de kunst en de gebouwen**
- **De kaders worden neergezet voor een toekomstbestendige en duurzame ontwikkeling van het Landschap, met daarin een belangrijke plek voor een buitenmuseum dat continu in ontwikkeling is.**

referentieproject Oud Duifhuis

Het Groot Duijfhuis is een uniek Rijksmonument in Liempde. Het is een van de meest in het oog springende boerderijen van Nederland.

De voormalige stal van de boerderij heeft een publieke bestemming gekregen als ontvangst- en educatieruimte. Bezoekers vinden er informatie over de unieke omgeving. Maatschappelijke organisaties op het gebied van kunst, cultuur, natuur en onderwijs kunnen de ruimte gebruiken.

Een belangrijke opgave was om de uitstraling en de waarde van het monument te respecteren en met een moderne toevoeging duidelijk te maken wat oud en nieuw is en het karakter en de beeldbepalende elementen van het gebouw niet aan te tasten. Dit is een belangrijke referentie voor het met respect omgaan met oude waarden terwijl er toch nieuwe elementen worden toegevoegd. Op een dergelijke manier gaan we Out Herlaer ook benaderen.

2. Bijlagen certificaat en ondersteuningsbrieven

Groen Ontwikkelingsfonds Brabant
[redacted]
5200 MC 'S-HERTOGENBOSCH

Datum: 18 juli 2017
Kenmerk: ChdM/hvl/2017-00429
Onderwerp: Out Herlaer

e: chdemooij@hnbm.nl
t: +31(0)73 6877 801

Geacht [redacted]

Sinds 2014 is Het Noordbrabants Museum in gesprek met Brabants Landschap over de mogelijkheid om op de voormalige landgoederen Haanwijk en Out Herlaer, ten noorden en oosten van de rivier de Dommel, een museaal landschapspark te realiseren. Het gebied ten westen van het Huis Haanwijk en rondom het voormalige kasteel Out Herlaer is daarbij cruciaal: hier zouden Brabants Landschap en Het Noordbrabants Museum een buitenmuseum willen realiseren, een beeldenpark nieuwe stijl waarin natuur en kunst op een bijzondere maar vanzelfsprekende wijze met elkaar worden verbonden.

Een dergelijk buitenmuseum, waarvan wij de realisatie op niet al te lange termijn zouden willen starten, kan uitgroeien tot een culturele voorziening die zijn gelijke in Nederland en de omliggende landen niet kent, zowel door de schaal als door het evenwicht tussen bestaande natuur en de daaraan toegevoegde kunst van een internationaal niveau. Voorbeelden van een dergelijk beeldenpark (bij gebrek aan een betere benaming gebruik ik vooralsnog de traditionele benaming) zijn alleen op grote afstand te vinden: Chateau La Coste in de omgeving van Aix-en-Provence, Storm King in de Verenigde Staten, Gibbs Farm in Nieuw-Zeeland.

Het Noordbrabants Museum kan nauwelijks wachten met het uitwerken van de plannen voor dit buitenmuseum aan de Dommel, maar daarvoor is verwerving van Out Herlaer door Brabants Landschap een voorwaarde. U begrijpt dan ook dat ik graag een lans breek voor onze samenwerkingspartner Brabants Landschap als toekomstig eigenaar van dit bijzondere en voor de verwezenlijking van onze plannen zo cruciale gebied.

Met vriendelijke groet,

[signature]
[redacted]
directeur

ondersteuningsbrieven

Aan:
Groen Ontwikkelingsfonds Brabant
t.a.v. de heer [redacted]

Onderwerp: Out Herlaer

26 januari 2016

Geacht [redacted]

In het kader van het investeringsvoorstel "Landschappen van Allure" hebben wij in 2014 samen met andere overheden en partners voor onze regio het programma 'De Bossche Buitens, schakels tussen stad en land' ingediend. Ons programma heeft het destijds helaas niet gehaald. Provinciale Staten hebben echter Gedeputeerde Staten wel opgedragen om zich in te spannen om Bossche Buitens toch gerealiseerd te krijgen.

Een van de onderdelen in Bossche Buitens was en is het Museaal Landschapspark Out Herlaer. Trekker van dit project is Stichting Het Noordbrabants Landschap (Brabants Landschap). Een groot aantal partijen is betrokken bij het project. Wij als gemeente Sint-Michielsgestel hechten grote waarde aan het project. Out Herlaer, Haanwijk en Nieuw Herlaer zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Brabants Landschap heeft al diverse gronden en panden in bezit en in beheer. Daarmee is zij de spil in het geheel. Natuureducatie, geschiedenis en kunst worden in het project samengebracht, dit alles in een prachtige omgeving.

Out Herlaer moet de poort worden tot het Museaal Landschapspark en de activiteiten op Haanwijk, waar het Oudheidkundig Museum Sint-Michielsgestel en het bezoekerscentrum van Brabants Landschap wordt gevestigd.

Wij pleiten ervoor dat het geheel in één hand komt en geen versnippering plaats gaat vinden in dit mooie en kansrijke gebied. Met respect voor de door u ingang gezette procedure voor verwerving van Out Herlaer, bevelen wij Brabants Landschap toch met klem aan als toekomstig eigenaar. Daarmee kan de stichting de trekkersrol voor verder ontwikkeling van het project adequaat invullen. Dit past in onze ogen dan ook prima in de opdracht die Provinciale Staten hebben gegeven aan Gedeputeerde Staten om Bossche Buitens te helpen met het realiseren van de ingediende projecten.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Sint-Michielsgestel
De secretaris, De Burgemeester,

Groen Ontwikkelingsfonds Brabant
t.a.v. De heer [redacted]
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch

Uw brief van : --

Afdeling : SO/ORV

Zaaknummer : 6019253

Datum : 6 juli 2016

Onderwerp : Aanbevelingsbrief Brabants Landschap

Ref. : [redacted]
E-mail : [redacted]

Geachte heer [redacted]

In het kader van het investeringsvoorstel "Landschappen van Allure" hebben wij in 2014 samen met andere overheden en partners voor onze regio het programma 'De Bossche Buitens, schakels tussen stad en land' ingediend. Ons programma heeft het destijds helaas niet gehaald. Provinciale Staten hebben echter Gedeputeerde Staten wel opgedragen om zich in te spannen om Bossche Buitens toch gerealiseerd te krijgen.

Een van de onderdelen in Bossche Buitens was en is het Museaal Landschapspark Out Herlaer. Trekker van dit project is Stichting Het Noordbrabants Landschap (Brabants Landschap). Een groot aantal partijen is betrokken bij het project. Wij als gemeente 's-Hertogenbosch hechten grote waarde aan het project. Out Herlaer, Haanwijk en Nieuw Herlaer zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Brabants Landschap heeft al diverse gronden en panden in bezit en in beheer. Daarmee is zij de spil in het geheel. Natuureducatie, geschiedenis en kunst worden in het project samengebracht, dit alles in een prachtige omgeving.

Out Herlaer moet de poort worden tot het Museaal Landschapspark en de activiteiten op Haanwijk, waar het Oudheidkundig Museum Sint-Michielsgestel en het bezoekerscentrum van Brabants Landschap wordt gevestigd.

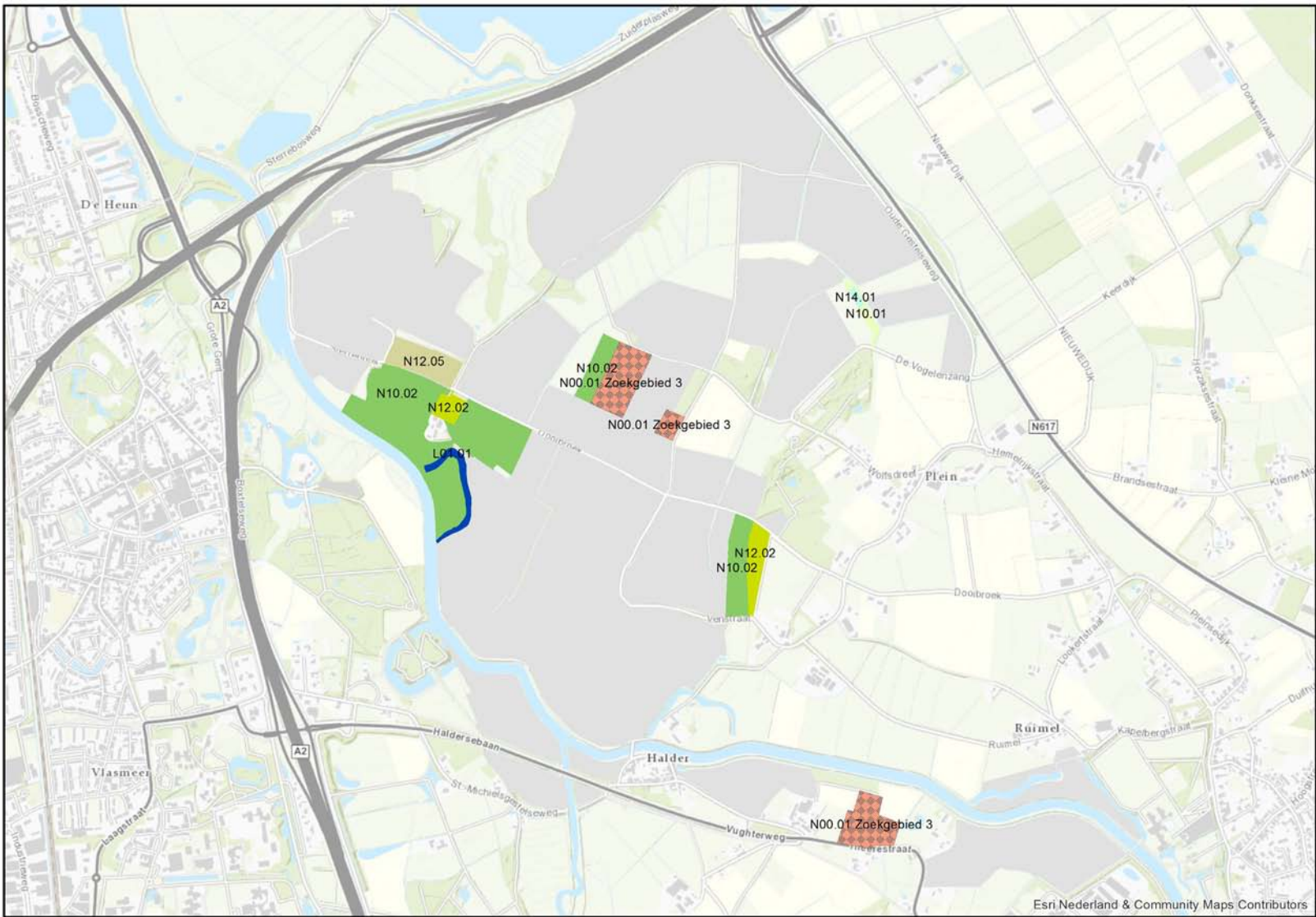
Wij pleiten ervoor dat het geheel in één hand komt en geen versnippering plaats gaat vinden in dit mooie en kansrijke gebied. Met respect voor de door u ingang gezette procedure voor verwerving van Out Herlaer, bevelen wij Brabants Landschap toch met klem aan als toekomstig eigenaar. Daarmee kan de stichting de trekkersrol voor verder ontwikkeling van het project adequaat invullen.

Dit past in onze ogen dan ook prima in de opdracht die Provinciale Staten hebben gegeven aan Gedeputeerde Staten om Bossche Buitens te helpen met het realiseren van de ingediende projecten.

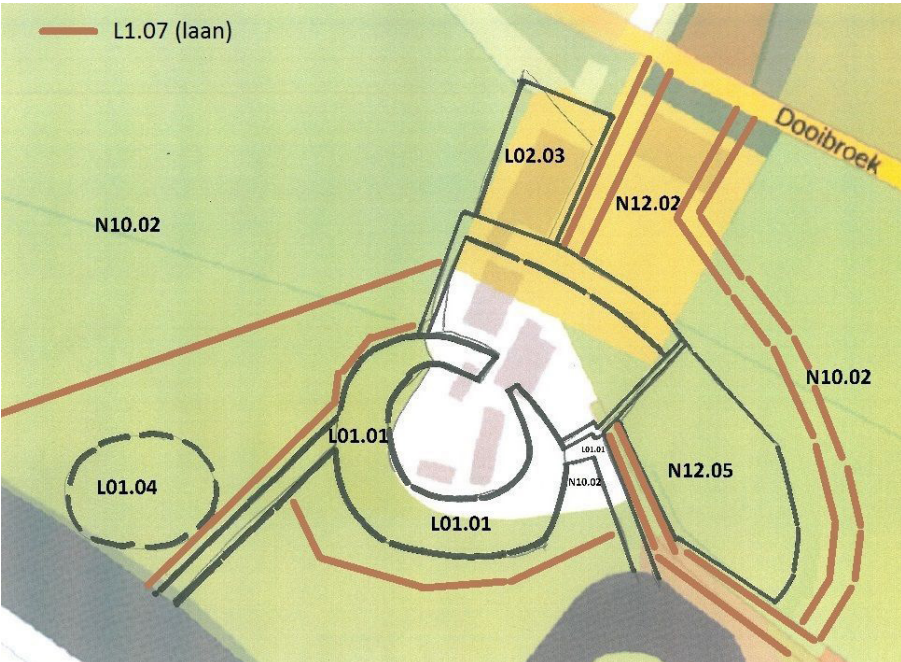
Hoogachtend,
De burgemeester van 's-Hertogenbosch,

mr. dr. [redacted]

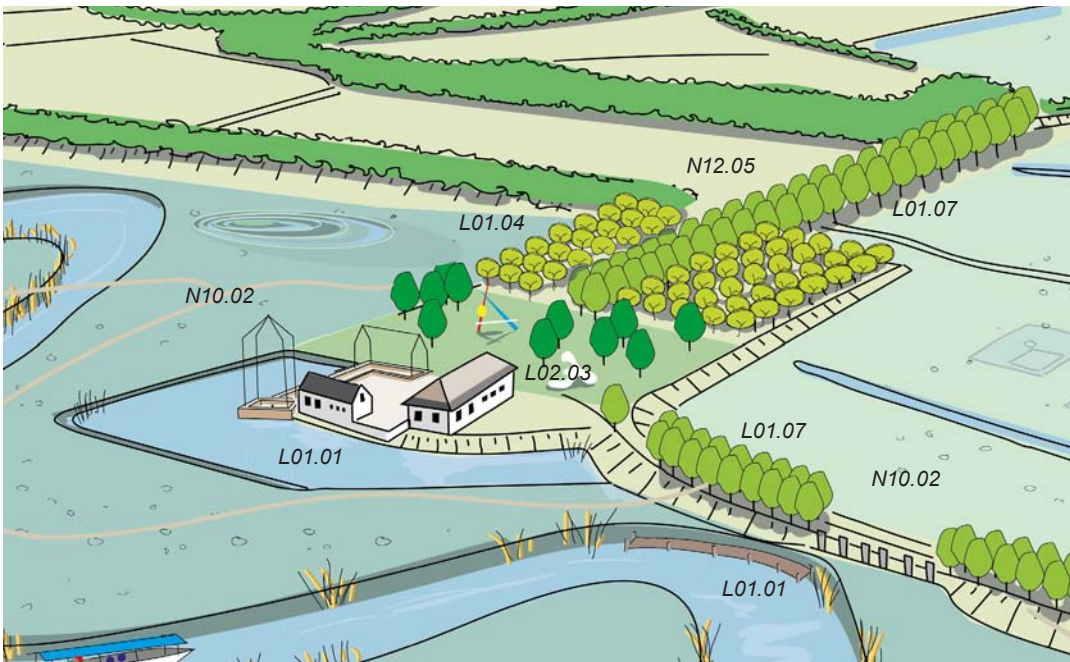
Bijlage natuurdoeltypen

natuurdoeltypen

Natuurdoeltypen conform aanbestedingsdocument

Vertaling natuurdoeltypen naar schetsontwerp

Parklaan Landschapsarchitecten b.v.
Vughterstraat 221
5211 GD Den Bosch

T: 073 - 614 01 91
E: post@parklaan.nl
I: www.parklaan.nl

Parklaan[®]
Landschapsarchitecten